

شورای سیاستگذاری حوزه های علمیه خاوران

مرکز مدیریت حوزه های علمیه خاوران

معاونت پژوهش

استان آذربایجان غربی مرکز تخصصی تفسیر و علوم قرآنی الزهراء (س) ارومیه

عنوان:

اخلاق در جنگ از منظر آموزه های اسلامی

استاد راهنما:

حجه الاسلام والمسلمین حیدری زاد

نگارنده :

فریده حیدرزاده

سال تدوین :

۱۴۰۳

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Contents

۹	فصل اول: کلیات و مفاهیم
۱۰	مقدمه
۱۰	۱-۱ کلیات
۱۰	۱-۱-۱ بیان مسأله
۱۱	۱-۱-۲ اهمیت و ضرورت مسأله
۱۱	۱-۱-۳ اهداف تحقیق
۱۲	۱-۱-۴ سئوال اصلی
۱۲	۱-۱-۵ فرضیه ها
۱۲	۱-۲ مفاهیم
۱۳	۱-۲-۱ مفهوم شناسی اخلاق
۱۵	۱-۲-۱-۱ تعاریف اخلاق
۱۶	۱-۲-۱-۲ فرق بین آداب و اخلاق
۱۸	۱-۲-۲ اخلاق در قرآن و سنت
۱۸	۱-۲-۲-۱ جایگاه اخلاق در قرآن
۱۹	۱-۲-۲-۲ جایگاه اخلاق در روایات
۲۲	۱-۲-۳ جنگ و جهاد در قرآن و سنت
۲۲	۱-۲-۳-۱ مفهوم جنگ در لغت
۲۲	۱-۲-۳-۲ تعریف لغوی و اصطلاحی جهاد
۲۵	۱-۲-۳-۳ جهاد در قرآن
۲۶	۱-۲-۳-۴ اهداف و فلسفه جهاد در آیات قرآن
۲۶	۱) حفظ اسلام
۲۷	۲) دفاع در مقابل تهاجم دشمنان
۲۷	۳) جهاد برای حمایت از مظلومان و مستضعفان
۲۸	۴) حفظ پایگاه های توحید و خداپرستی
۲۹	۱-۲-۳-۵ روایات مربوط به فضیلت جهاد
۳۰	۱-۳ اسلام و رویکرد اخلاقی به جنگ
۳۱	۱-۴ اصالت صلح در اسلام (تقدم صلح بر جنگ در اندیشه اسلامی)
۳۴	۱-۵ صلح طلبی در سیره پیامبر اسلام (ص)
۳۹	فصل دوم: اصول اخلاقی در برخورد با اسیران دشمن
۴۰	مقدمه
۴۱	۲-۱ اصول اخلاقی مربوط به اسیران و غیر نظامیان در اسلام
۴۱	مقدمه

۴۲	۲-۱-۱- دعوت به اسلام و پذیرش توحید.....
۴۳	۲-۱-۲- برخورد و رفتار انسانی با اسیران.....
۵۰	۲-۱-۳- محبت به اسیران.....
۵۱	۲-۱-۴- حفظ جان اسیران با امان دادن به دشمن.....
۵۴	۲-۱-۵- رعایت اصول اخلاقی با غیر نظامیان بویژه زنان دشمن.....
۵۷	۲-۲- اصول اخلاقی برخورد با نظامیان دشمن در میدان جنگ از منظر آموزه های اسلامی.....
۵۷	مقدمه.....
۵۸	۲-۲-۱- دعوت به دین مقدس اسلام.....
۶۰	۲-۲-۲- رعایت اصول اخلاقی در جریان جنگ با دشمنان.....
۶۴	۲-۲-۳- رعایت اصل کرامت انسانی در برخورد با دشمنان.....
۶۶	۲-۲-۴- وفاداری به پیمان ها در جریان جنگ با دشمنان.....
۶۷	۲-۲-۵- ضرورت توجه به کاهش تلفات انسانی در جنگ.....
۶۸	۲-۲-۶- تأکید بر عدم شروع جنگ از سوی مسلمانان.....
۶۹	۲-۲-۷- ضرورت پرهیز از تحمیل درد ورنج زاید بر دشمن.....
۷۰	۲-۲-۸- احترام به قربانیان جنگ.....
۷۲	فصل سوم : اخلاق فرماندهی در آموزه های اسلامی.....
۷۳	مقدمه.....
۷۳	۳-۱- شاخصه های فرماندهی از منظر قرآن و سنت.....
۷۳	مقدمه.....
۷۵	۳-۱-۱- فرماندهی در اسلام مبتنی بر رهبری قدسی و کرامت انسانی.....
۷۶	۳-۱-۲- شرح صدر و استقامت در راه حق.....
۷۷	۳-۱-۳- اخلاص و مجاهدت برای خدا.....
۷۸	۳-۱-۴- صدق و وفا نسبت به عامه مردم.....
۷۹	۳-۲- اخلاق فرماندهی در سیره جهادی رسول خدا(ص) و امیرالمومنین علی(ع).....
۷۹	۳-۲-۱- اخلاق فرماندهی در سیره جهادی رسول خدا(ص).....
۷۹	۳-۲-۱-۱- معجزه اخلاقی پیامبر اسلام (ص).....
۸۰	۳-۲-۱-۲- امانت داری.....
۸۰	۳-۲-۱-۳- شجاعت رسول خدا در میدان جنگ.....
۸۱	۳-۲-۱-۴- رعایت اهلیت درانتخاب فرماندهان و اعتماد به جوانان.....
۸۴	۳-۲-۲- اخلاق فرماندهی در سیره جهادی امیرالمومنین علی(ع).....
۸۴	۳-۲-۲-۱- سفارش موکد به فرماندهان جهت رعایت اصول اخلاقی در جنگ با دشمن :.....
۸۵	۳-۲-۲-۲- نرمش و قاطعیت در فرماندهی.....
۸۵	۳-۲-۲-۳- جامعیت شخصیتی فرمانده.....
۸۶	۳-۲-۲-۴- انعطاف ناپذیری در اجرای دستورات الهی.....
۸۷	۳-۲-۲-۵- قنردانی از خدمات مدیران و فرماندهان.....

۳-۳- فرماندهی در دفاع مقدس.....	۸۹
۳-۳-۱- فرماندهی امام خمینی(ره) در دفاع مقدس.....	۸۹
۳-۳-۱-۱- تبدیل تهدید به فرصت.....	۹۰
۳-۳-۱-۲- ایجاد انگیزه مقاومت و ایثار.....	۹۰
۳-۳-۱-۳- ماهیت جنگ حق و باطل.....	۹۰
۳-۳-۱-۴- دفاع مقدس و تکلیف محوری.....	۹۱
۳-۳-۱-۵- بسیج همگانی و دفاع همه جانبه.....	۹۲
۳-۳-۱-۶- هماهنگی و انسجام در نیروهای مسلح.....	۹۲
۳-۳-۱-۷- خودباوری و اعتماد به نفس در رزمندگان.....	۹۳
۳-۳-۱-۸- رعایت اصول تصمیم‌گیری و قاطعیت در تصمیم‌گیری.....	۹۴
۳-۳-۱-۹- توانایی مدیریت بحران.....	۹۵
۳-۳-۲- فرماندهان دفاع مقدس اسوه های ایمان و اخلاق.....	۹۶
۳-۳-۲-۱- فرماندهان فاتح قلب ها.....	۹۶
۳-۳-۲-۲- ساده زیستی و خاکی بودن فرماندهان.....	۹۷
۳-۳-۲-۳- حساسیت فوق العاده به بیت المال.....	۹۸
۳-۳-۲-۴- ولایت مداری در سیره عملی فرماندهان دفاع مقدس.....	۹۹
۳-۳-۲-۵- احترام عمیق به داوطلبان بسیجی.....	۹۹
۳-۳-۲-۶- داشتن روح ایثار و پیشقدم بودن در خطرپذیری.....	۱۰۰
نتیجه گیری.....	۱۰۱
فهرست منابع.....	۱۰۳

جنگ احد، پیامبر می فرماید: خدایا! این مردم را مشمول رحمت خود قرار بده، همانا اینان نمی دانند. در حالی که دندان آنحضرت شکسته، گونه هایش آسیب دیده، یاران باوفایش به شهادت رسیده و بدنش مثله شده است؛ باز موضوع نرمی و رفق و دعا و رحمت و عنایت مطرح است، نه قهر و غلبه و انتقام و عکس العمل شدید و انتقام و نفرین. اگر این رفتار را با جنایت کاران تاریخ مقایسه کنیم که به کوچک ترین بهانه، صدها و هزاران نفر را به خاک و خون می کشند، آنگاه تفاوت روشن می شود.

توجه اسلام به دفاع از حقوق اساسی انسان، مثل حق حیات و آزادی و کرامت او در مخاصمات، از ارزش ها و اندیشه های توحیدی سرچشمه می گیرد اما آنچه باید مورد تأکید قرار گیرد آن است که، اصل اولی و بنیادین که حاکم و ناظر بر تمام این تجلیات ارزشی است، همانا اصل کرامت انسانی است. در دنیای امروز تعمد قدرت های جهانی به عدم رعایت اصول اخلاق در مخاصمات و زیرپا گذاشتن قواعد بین المللی و حقوق بسردوستانه، بویژه استفاده از سلاح های کشتار جمعی و کشتار انسان های بیگناه، نشان می دهد دنیا کنونی گرفتار بحران اخلاقی شده، و معارف حیات بخش اسلام می تواند نسخه شفا بخشی برای دنیای خسته از جنگ باشد.

فهرست منابع

- ۱-قرآن کریم
- ۲-نهج البلاغه
- ۳-آیتی محمدابراهیم گرجی ابوالقاسم، ۱۳۹۱، تاریخ پیامبر اسلام، انتشارات دانشگاه تهران
- ۴-ابن اثیر، عزالدین، کامل تاریخ بزرگ اسلام و ایران، ترجمه عباس خلیلی، شرکت سهامی چاپ کتب ایران: بی تا.
- ۵-ابن کثیر، تفسیر القرآن العظیم، بیروت، دارالمعرفه، ۱۴۱۲
- ۶-ابن منظور الافریقی، لسان العرب، بیروت، دار الاحیاء التراث ۱۴۰۸ ه.ق
- ۷-ابن هشام، السیره النبویه، دارالکتب العلمیه، بیروت
- ۸-احمدی میانجی، مکاتیب الرسول، دارالحديث، قم، ۱۴۱۹ ه.ق
- ۹-اشتهاردی، محمد مهدی، سیرت پیامبر اعظم و مهربان، انتشارات ناصر، قم، ۱۳۸۵
- ۱۰-العقاد، عباس محمود، حقائق الاسلام و ابطال خصومه، بیروت، دارالکتب العربی، ۱۹۹۶ م
- ۱۱-القاسمی، ظافر، الجهاد والحقوق الدولیه فی الإسلام، بیروت، دارالعلم للملایین، الطبعة الاولى، ۱۹۸۲ م
- ۱۲-الواقدي، المغازی، مؤسسه الاعلمی للمطبوعات، بیروت، ۱۴۰۹ ه.ق
- ۱۳-بخاری، محمد بن اسماعیل، صحیح بخاری، دارالطوق نجاه، چ ۱: بی تا.
- ۱۴-تاریخ مفصل عرب پیش از اسلام، علی جواد، مترجم: زاهد ویسی، ناشر ایده نو، ۱۴۰۰
- ۱۵-جهاد در قرآن، سپاه پاسدارن، تهران، ۱۳۶۰

- ۱۶- خواجه نصیر الدین طوسی ، اخلاق ناصری ، انتشارات علمیّه اسلامیّه ، تهران ، بی تا
- ۱۷- حسینی جلالی، محمدرضا، جهاد امام سجاد(ع)، انتشارات پژوهش های آستان قدس رضوی، مشهد، ۱۳۸۲
- ۱۸- حسینی همدانی، محمد، انواردرخشان درتفسیرقرآن، نشرلطفی، تهران، ۱۴۰۴
- ۱۹- حرّعاملی، محمدحسن(۱۴۰۹)، وسایل الشیعه، ج ۱۵، قم، موسسه آل البیت
- ۲۰- دهخدا، علی اکبر، لغت نامه، تهران، دانشگاه تهران، ۱۳۴۸
- ۲۱- راغب اصفهانی، المفردات فی غریب قرآن، دارالشامیه، بیروت، ۱۴۱۲
- ۲۲- رضایی اصفهانی، پرسش ها و پاسخ های قرآنی، انتشارات پژوهش های علوم قرآن و تفسیر، قم، ۱۳۸۴
- ۲۳- سرگذشت های ویژه حضرت امام (ره)، مصطفی وحدانی، نشر پیام آزادی، ج ۲ - ۱
- ۲۴- سردارخیبر، مهدی فراهانی، معاونت امور مطبوعاتی و تبلیغاتی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۶
- ۲۵- سیره حلبی، ابوالفرج علی بن ابراهیم، دارالکتاب العلمیه، بیروت، ۱۴۲۷ ه.ق
- ۲۶- شهاب الدین احمد نویری، نهایت الارب فی فنون الادب، ترجمه: محمود مهدوی دامغانی، تهران، موسسه انتشارات امیرکبیر، ۱۳۶۵، ج ۲،
- ۲۷- شیخ صدوق، خصال، انتشارات جامعه مدرسین حوزه علمیّه قم، قم، ۱۳۶۲
- ۲۸- طبرانی، المعجم الکبیر ج ۱ ص ۲۸۴) انتشارات دارالاحیاء التراث العربی، بیروت، ۱۴۰۴ ه.ق
- ۲۹- طباطبایی، سیدمحمدحسین(۱۳۷۴)، المیزان فی تفسیر القرآن، انتشارات اسلامی جامعه مدرسین، قم
- ۳۰- طباطبایی، سیدمحمد حسین، ترجمه المیزان، سید محمدباقرموسوی همدانی، بنیاد علمی فکری علامه طباطبایی، ۱۳۷۸
- ۳۱- الطریحی، معجم البحرین، ناشر مرتضوی، ۱۳۷۵
- ۳۲- عبدالمجید معادیخواه، فرهنگ آفتاب، ج ۷، چاپ اوّل، نشر ذرّ

۳۳- علایی حسین، ۱۳۸۷، مهدی باکری در اندیشه و عمل، بنیاد حفظ آثار و نشر ارزش های دفاع مقدس آذربایجان شرقی، تبریز،

۳۴- فاضل مقداد، کنز العرفان فی فقه القرآن، مکتب نوید اسلام، ۱۴۲۲

۳۵- فضل الله، محمد حسین، الإسلام و منطق القوة، الدار الاسلامیة، الطبعة الثانية، ۱۹۸۱ م

۳۶- قربان نیا ناصر، ۱۳۹۲، ممنوعیت مطلق کاربست سلاح هسته ای، حقوق اسلامی، شماره ۳۹

۳۷- قربان نیا ناصر، حقوق بشر و حقوق بشر دوستانه، نشر سازمان انتشارات، چاپ اول، ۱۳۸۱

۳۸- مجلسی، محمد تقی، بحار الانوار، موسسه الوفاء، بیروت، ۱۴۰۴ ه.ق

۳۹- محقق داماد سید مصطفی، تدوین حقوق بشر دوستانه و مفهوم اسلامی آن، تحقیقات حقوقی، شماره ۱۸

۴۰- محقق داماد، سید مصطفی (۱۳۸۳) حقوق بشر دوستانه بین الملل، چاپ اول، نشر علوم اسلامی

۴۱- محمدی ری شهری، پیامبر اعظم (ص) از نگاه قرآن و اهل بیت، ترجمه، حمیدرضا شیخی، قم، دارالحدیث، ۱۳۸۵

۴۲- محمدی ری شهری، میزان الحکمه، دارالحدیث، ۱۳۸۴

۴۳- محدث، نوری، المستدرک الوسائل، موسسه آل البيت، قم، ۱۴۰۸ ه.ق

۴۴- محمد حسن فقیه، الموسوعة الكبرى فی غزوات النبی (ص) موسسه فقیه، بیروت، ۱۴۱۷، ج ۳،

۴۵- محمد رضا حسینی جلالی، جهاد امام سجاد (ع) ص ۷۶، انتشارات بنیاد پژوهش های اسلامی آستان قدس رضوی، مشهد، ۱۳۸۲

۴۶- محمد بن جریر طبری، تاریخ طبری تاریخ الامم والملوک، بیروت، موسسه اعلمی، ج ۴،

۴۷- محمد بن یعقوب الكلینی، الکافی، تصحیح علی اکبر غفاری، دار الکتب الاسلامیه،

۴۸- مرنندی مهدی، جنگ و دفاع در اندیشه امام خمینی، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، ۱۳۸۳

۴۹- مسکویه رازی، تهذیب الاخلاق و تطهیر الاعراق، قم، بیدار، ۱۳۸۳

۵۰- مطهری مرتضی ، مجموعه آثار ، انتشارات صدرا ، قم ۱۳۷۸

۵۱- معین ، محمد، فرهنگ فارسی معین، تهران، امیرکبیر، ۱۳۶۳

۵۲- مکارم شیرازی ناصر، (۱۳۷۵)، تفسیر نمونه، ج ۲، چ ۲۸، تهران دارالکتب الاسلامیه

۵۳- مکارم شیرازی ، ۱۳۷۷، ناصر ، پیام قرآن ، دارالکتب الاسلامیه ، تهران،

۵۴- نراقی، محمد مهدی، ۱۳۷۰، جامع السعادات، ترجمه سید جمال الدین مجتبوی ، انتشارات حکمت ،

۵۵- نرم افزار نور (مجلات تخصصی نور)